

ĢENERĀLADVOKĀTA PAOLO MENGOCI [PAOLO MENGOZZI]
SECINĀJUMI,
sniegti 2010. gada 2. septembrī¹

I — Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz efektivitātes un līdzvērtības principa interpretāciju Vācijas tiesību sistēmā saistībā ar lūgumiem sniegt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, ja tos iesniedz juridiska persona sakarā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu.

2. Tiesa pirmo reizi ir aicināta novērtēt palīdzības tiesāšanās izdevumu segšanai mehānisma atbilstību, it īpaši, ja tā priekšmets ir atbrīvojums no tiesāšanās izmaksu segšanas, kura piešķiršanas nosacījumi attiecībā uz juridiskām personām ir daudz ierobežojošāki nekā attiecībā fiziskām personām, un tātad — lemt par procesuālo garantiju, kas piešķiramas juridiskām personām, jomu.

1 — Oriģinālvaloda — franču.

II — Atbilstošās tiesību normas

A — Starptautiskās tiesības

3. Hāgas 1954. gada 1. marta konvencijas civilprocesa jautājumos, kuras līgumslēdzējpuses līdz šim ir 21 Eiropas Savienības dalībvalsts, IV sadaļa veltīta bezmaksas juridiskajai palīdzībai. Precīzāk — atbilstīgi šīs konvencijas 20. pantam "civillietās un tirdzniecības lietās Konvencijas katras dalībvalsts pilsoņi visās citās Konvencijas dalībvalstīs izmantos bezmaksas juridisko palīdzību tāpat kā šo valstu pašu pilsoņi saskaņā ar valsts likumdošanu tur, kur vajadzīga bezmaksas juridiskā palīdzība".

4. Eiropas Padomes 1977. gada 27. janvārī Strasbūrā parakstītās Eiropas vienošanās par juridiskās palīdzības pieprasījumu pārsūtīšanu, kuru parakstījusi 21 Eiropas Savienības dalībvalsts, 1. pantā noteikts: "Ikviens, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir kādas vienošanās līgumslēdzējas puses teritorijā un kurš vēlas saņemt juridisku palīdzību civillietās,

komerclietās vai administratīvajās lietās kādas citas vienošanās līgumslēdzējas puses teritorijā, var iesniegt savu pieprasījumu savas pastāvīgās uzturēšanās valstī. Šī valsts pārsūta pieprasījumu citai valstij.”

ko nodrošina 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija [turpmāk tekstā — “ECPAK”] un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām”.

5. Hāgas 1980. gada 25. oktobra Konvencijas par tiesu starptautisko pieejamību, kuru parakstījušas 19 dalībvalstis, 1. panta pirmajā daļā noteikts, ka “vienas dalībvalsts valsts piederīgie var izmantot juridisko palīdzību civillietās un komerclietās ikvienā Konvencijas dalībvalstī ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi viņiem būtu, ja šī dalībvalsts būtu viņu parastā uzturēšanās vieta”. Šā panta otrajā daļā precizēts, ka “personas, uz kurām neattiecas iepriekšējās daļas noteikumi, bet kuru parastā uzturēšanās vieta ir Konvencijas dalībvalsts, kurā ir uzsākta vai tiks uzsākta tiesvedība, tomēr varēs izmantot juridisko palīdzību atbilstoši tiem nosacījumiem, kuri minēti iepriekšējā daļā, ja lieta tiesvedībā saistīta ar iepriekšējo parastās uzturēšanās vietu”.

7. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā — “Harta”) 47. pants “Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu” ir izteikts šādi:

“Ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā.

Ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību.

B — Savienības tiesības

6. LES 6. panta 2. punktā izvirzītais princips, atbilstoši kuram “Savienība kā Kopienas tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības,

Juridiskā palīdzība tiek sniegta tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, ciktāl šī palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu.”

8. Atbilstoši EKL 10. panta pirmajai daļai “dalībvalstis veic gan vispārējus, gan īpašus attiecīgus pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no šā Līguma vai ko rada Kopienas iestāžu darbība. Tās atviegļina Kopienas uzdevumu veikšanu”. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka “tās atturas no visiem pasākumiem, kas varētu traucēt šā Līguma mērķu sasniegšanu”.

9. Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīvas 2003/8/EK par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus pasākumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos², preambulas 4. apsvērumā norādīts, ka visas dalībvalstis ir EC-PAK līgumslēdzējas puses un ka regulējums, kas paredzēts Direktīvā 2003/8, atbilst šai konvencijai.

10. Minētās direktīvas preambulas 5. apsvērumā direktīvas mērķis ir noteikts šādi:

“Šīs direktīvas mērķis ir veicināt juridiskās palīdzības sniegšanu pārrobežu strīdos tām personām, kurām nav pietiekamu līdzekļu, gadījumā, ja palīdzība ir vajadzīga, lai nodrošinātu reālu tiesas pieejamību; vispārēji

atzītās tiesības uz tiesas pieejamību ir vēlreiz apstiprinātas [Hartas] 47. pantā.”

11. Direktīvas 2003/8 preambulas 11. apsvērumā juridiskā palīdzība tiek definēta šādi: “Juridiskajā palīdzībā jāiekļauj pirmstiesas konsultācija, lai panāktu izlīgumu pirms tiesvedības ierosināšanas, juridiskā palīdzība griežoties tiesā, kā arī pārstāvība tiesā un tiesāšanās izdevumu atlīdzināšana vai atbrīvojums no tiesāšanās izdevumu segšanas.”

12. Šīs pašas direktīvas preambulas 13. apsvērumā direktīvas piemērošanas joma definēta šādi:

“Visiem Eiropas Savienības pilsoņiem neatkarīgi no viņu domicila vai pastāvīgās dzīvesvietas kādas dalībvalsts teritorijā jābūt tiesīgiem saņemt juridisko palīdzību pārrobežu strīdos, ja viņu stāvoklis atbilst šajā direktīvā paredzētajiem nosacījumiem; tas pats attiecas arī uz trešo valstu pilsoņiem, kas pastāvīgi un likumīgi dzīvo kādā dalībvalstī.”

13. Direktīvas 2003/8 1. panta 2. punktā noteikts, ka “ši direktīva attiecas uz pārrobežu strīdiem civillietās un komercietās neatkarīgi no tiesas iestādes būtības. Tā neattiecas

2 — OV L 26, 41. lpp.

uz nodokļu, muitas vai administratīvajām lietām”.

14. Direktīvas 2003/8 3. panta 1. punktā ir precizēts, ka “fiziskām personām, kuras ir pu- ses strīdā, uz ko attiecas šī direktīva, ir tiesī- bas saņemt atbilstīgu juridisko palīdzību, lai nodrošinātu reālu tiesas pieejamību saskaņā ar šajā direktīvā izklāstītajiem nosacījumiem”.

15. Minētās direktīvas 6. panta “Nosacījumi attiecībā uz strīdu būtību” 1. punktā noteikts: “Dalībvalstis var noteikt, ka juridiskās palī- dzības pieprasījumus lietās, kad prasījumi šķiet nepārprotami nepamatoti, kompetentās iestādes var noraidīt.”

16. Šā paša panta 3. punktā norādīts:

“Pieņemot lēmumu par pieprasījuma būtību un neierobežojot 5. pantu, dalībvalstis ņem vērā konkrētās lietas svarīgumu pieprasītā- jam, bet var ņemt vērā arī lietas raksturu, ja pieprasītājs prasa atlīdzināt kaitējumu viņa reputācijai, bet nav cietis materiālus vai fi- nansiālus zaudējumus, vai arī pieprasījums attiecas uz prasījumu, kas tieši saistīts ar pie- prasītāja komercdarbību vai neatkarīgu pro- fesionālo darbību.”

17. Vispārējās tiesas Reglamenta 94. panta 2. un 3. punktā, kuru formulējums ir tāds pats kā Civildienesta tiesas Reglamenta 95. panta 2. un 3. punktam, noteikts:

“2. Ikvienai personai, kas tās ekonomiskā stāvokļa dēļ pilnīgi vai daļēji nespēj segt 1. punktā minētos izdevumus, ir tiesības saņemt juridisko palīdzību.

Ekonomisko stāvokli novērtē, ņemot vērā objektīvus faktorus, tādus kā ienākumi, kapitāls vai ģimenes stāvoklis.

3. Juridisko palīdzību atsaka, ja prasība, attiecībā uz kuru to lūdz, šķiet acimredzami nepieņemama vai acimredzami nepamatota.”

18. Savukārt Tiesas Reglamenta 76. panta 1. punkta pirmā daļa ir izteikta šādi:

“Lietas dalībnieks, kas pilnīgi vai daļēji nespēj segt tiesāšanās izmaksas, jebkurā laikā var lūgt bezmaksas juridisko palīdzību.”

C — Valsts tiesību akti

19. Likuma par tiesāšanās izdevumiem (*Gerichtskostengesetz*, turpmāk tekstā — “*GKG*”) 12. panta 1. punktā ir noteikts:

“Civiltiesiskos strīdos prasības pieteikums ir jāiesniedz tikai pēc tam, kad ir samaksāta nodeva par šo tiesvedību kopumā. Ja prasības pieteikums tiek paplašināts, pirms nodevas par tiesvedību kopumā iemaksas nav jāuzsāk nekādas tiesas darbības; tas attiecas arī uz apelācijas instanci.”

20. *Bürgerliches Gesetzbuch* [Vācijas Civilkodekss] 839. pantā prasības par zaudējumu atlīdzību, ko piedzen no Vācijas valsts, ir ierindotas starp civiltiesiskiem strīdiem.

21. *Zivilprozessordnung* (Vācijas Civilprocesa kodekss, turpmāk tekstā — “*ZPO*”) 78. panta 1. punktā minēts, ka “*Landgerichte* [apgabaltiesās] un *Oberlandesgerichte* [Federālo zemju augstākajās tiesās] lietās dalībniekus pārstāv advokāts [..]”.

22. *ZPO* 114. pants ir izteikts šādi:

“Tiesvedības dalībnieks, kas sava personiskā un finanšu stāvokļa dēļ nevar samaksāt tiesvedības izdevumus, var tos samaksāt tikai daļēji vai pa daļām, pamatojoties uz pieteikumu, saņem palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, ja nodomātā prasība vai aizstāvība

tiesā var būt pietiekami sekmīga un tā nav nepamatota [..]”

23. *ZPO* 116. panta 2. punktā noteikts, ka, pamatojoties uz pieteikumu, palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai saņem “juridiska persona vai apvienība, kas var būt lietas dalībnieks un kas ir dibināta [..] Vācijā, ja ne tā, ne personas, kas ir saimnieciski ieinteresētas lietas priekšmetā, to nevar iemaksāt un ja tiesvedības vai aizstāvības izbeigšana būtu pretēja vispārējām interesēm [..]”.

24. *ZPO* 122. pantā ir precizēts:

“1. Juridiskās palīdzības piešķiršanas sekas:

1) Federācijas vai federālās zemes kase no attiecīgā lietas dalībnieka var pieprasīt segt:

a) tiesvedības vai tiesu izpildītāja esošās vai nākamās izmaksas,

b) tām nodotos tiesas norikoto advokātu prasījumus

tikai atbilstoši tiesas pieņemtiem noteikumiem.

2) , ietas dalībnieks ir atbrīvots no pienākuma iesniegt nodrošinājumu tiesvedības izmaksu segšanai,

3) tiesas norīkotie advokāti nav tiesīgi no attiecīgā lietas dalībnieka pieprasīt honorārus.

kas padarītu iespējamu nediskriminējošu pieeju valsts gāzes tīklam, *DEB* valsts tiesā ceļ prasību sakarā ar valsts atbildību. Laikā, kad *DEB* iesniedza prasību tiesā, tas nenodarbināja darbiniekus, nedz arī tam bija īpašums.

[..]”

25. *ZPO* 123. pantā, visbeidzot, ir precizēts, ka “juridiskās palīdzības piešķiršana neietekmē pienākumu atļūdzināt pretējās puses tiesāšanās izdevumus”.

27. To, ka Vācijas Federatīvā Republika nav ievērojusi Direktīvas 98/30 transponēšanas termiņu, konstatēja Tiesa saistībā ar spriedumu lietā par pienākumu neizpildi⁵.

III — Pamata lieta un prejudiciālais jautājums

26. *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH* (turpmāk tekstā — “*DEB*”) ir 1998. gadā dibināts Vācijas uzņēmums, kuram Brandenburgas federālās zemes Ekonomikas ministrija ir izsniegusi atļauju nodarboties ar neatkarīgu vairumtirdzniecību enerģētikas jomā un kurš piegādā energoresursus Vācijas teritorijā. Tā kā šim uzņēmumam ir nodarīts kaitējums tāpēc, ka Vācija ar nokavēšanos ir transponējusi Direktīvu 98/30/EK³ un Direktīvu 2003/55/EK⁴,

28. *DEB* esot nodarīts zaudējums, un tas pieprasa kompensāciju, kas nedaudz lielāka par EUR 3,7 miljardiem. Tiesas sēdē *DEB* precizēja, ka 1998. gadā tas nodarbināja ap 200 cilvēku, kuri tam dīkstāves dēļ bija pakāpeniski jāatļūz no darba, un ka tā rīcībā bija savs īpašums, ko tas zaudēja šā paša iemesla dēļ. Pēc uzņēmuma teiktā, tas vairs nevarēja veikt darbību, par kuru tam bija piešķirta licence, kad reāli kļuva iespējama piekļuve gāzes tīkliem.

29. *DEB* uzskata, ka tas ir zaudējis vismaz sešus līgumus tāpēc, ka nevarēja piekļūt gāzes tīkliem. Tas pamato pieprasīto kompensācijas summu ar to, ka tā atbilst starpībai starp vidējo statistisko cenu lielajiem industriālajiem klientiem Vācijā un iepirkuma cenu Krievijā,

3 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 22. jūnija Direktīva par kopīgiem noteikumiem dabasgāzes iekšējam tirgum (OV L 204, 1. lpp.).

4 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija Direktīva par kopīgiem noteikumiem dabasgāzes iekšējam tirgum un par Direktīvas 98/30/EK atcelšanu (OV L 176, 57. lpp.).

5 — Tiesas 2004. gada 1. aprīļa spriedums lietā C-64/03 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-3551. lpp.).

atņemot samaksu par tranzītu un transporta izdevumus; *DEB* pēc tam no šā pirmā skaitļa atvilka 50% drošības pasākumiem, kā noteikts Vācijas tiesību aktos attiecībā uz šo jomu.

30. Atbilstoši *DEB* aprēķiniem summa, kas tam jāmaksā par tiesvedību un kuru aprēķina, ņemot vērā lietas vērtību, ir aptuveni EUR 275 000. Tā kā turklāt advokāta līdzdalība ir obligāta, *DEB* lēš, ka izmaksas, kas saistītas ar tā pārstāvēšanu tiesā, ir nedaudz vairāk par EUR 990 000. Lai visu sekmīgi pabeigtu un tā kā *DEB* nav pietiekamu finanšu līdzekļu un tā nevar samaksāt nedz *GKG* 12. panta 1. punktā noteikto nodevu, nedz maksu par advokāta pakalpojumiem, *DEB* lūdza *Landgericht Berlin* [Berlīnes apgabaltiesai] palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai.

31. Ar 2008. gada 4. marta lēmumu *Landgericht Berlin* ir atteikusi piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, pamatojot ar to, ka *DEB* neatbilst nosacījumiem, kuri izteikti *ZPO* 116. panta 2. punktā. Lai gan *DEB* finanšu trūkums nerada šaubas, šķiet, ka atteikšanās no prasības nebūtu pretrunā vispārējām interesēm Vācijas tiesu un *Bundesverfassungsgericht* [Federālās konstitucionālās tiesas] interpretācijā. Turklāt *Landgericht Berlin* nav izteikusies par pamatprasības pamatotību.

32. *DEB* nekavējoties iesniedza apelācijas sūdzību par šo lēmumu *Kammergericht Berlin* [Berlīnes Augstākajā tiesā]. Pēc pēdējās domām, tā kā šī tiesa varēja lemt, tikai ņemot

vērā Vācijas tiesības, tā tikai konstatēja, ka *Landgericht Berlin* ir pareizi interpretējusi *ZPO* 116. panta 2. punktā minētos nosacījumus. Patiešām, Vācijas tiesas ņēmušas vērā tikai dažas pastāvīgās judikatūras hipotēzes, atbilstīgi kurām atteikšanās no prasības būtu reāli kaitējusi vispārējām interesēm. Tas tā būtu tad, ja lēmums attiektos uz plašu iedzīvotāju vai saimnieciskās dzīves daļu vai tam būtu sociālas sekas. *ZPO* 116. panta 2. punkta izpratnē vispārējās intereses nebūtu ievērotas arī tad, ja juridiskā persona vairs nevarētu izpildīt uzdevumus vispārējās interesēs, ja šī lieta netiktu iztiesāta vai arī šīs juridiskās personas pastāvēšana būtu atkarīga no lietas iztiesāšanas un tāpēc tiktu zaudētas darba vietas vai tiktu radīti zaudējumi lielam kreditoru skaitam.

33. *Kammergericht Berlin* vēl arī precizē, ka Vācijas judikatūras, it īpaši *Bundesgerichtshof* judikatūras, izpratnē ar *ZPO* 116. panta 2. punktā izvirzītajiem nosacījumiem nesaskan tas, ka pareiza lēmuma pieņemšana atbilst vispārējām interesēm vai, lai atrisinātu lietu, ir jāatbild uz vispārējas intereses tiesību jautājumiem.

34. *DEB* nav ne ieņēmumu, ne īpašuma, ne darbinieku, ne kreditoru. Atteikšanās no lietas pati par sevi neapdraud tās izdzīvošanu. Tāpat arī netiek uzskatīts, ka tā veic uzdevumu vispārējās interesēs. Vienmēr ir atzīts par nepieciešamu, lai tiesvedības izbeigšana liktu ciest ne tikai personām, kas ir saimnieciski

iesaistītas procesa virzībā, bet arī būtiskam personu lokam, un, tā kā tas neattiecas uz *DEB* gadījumu, *Landgericht Berlin* lēmums, ar kuru tā noraida tās lūgumu sniegt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, ir jāpastiprina.

35. *Kammergericht Berlin* arī atgādina, ka atšķirīgo attieksmi, kādu *ZPO* paredz fiziskām un juridiskām personām, *Bundesverfassungsgericht* turklāt ir atzinusi par atbilstošu Vācijas Pamatlikumam. Pēdējā tik tiešām uzskatīja, ka palīdzības piešķiršana tiesāšanās izdevumu segšanai ir sociāls pabalsts, kas izriet no sociālas valsts principa un ir nepieciešams, lai nodrošinātu cilvēka cieņas ievērošanu. No tā iesniedzējtiesa secina, ka šāda solidaritāte nevar tikt uzspiesta attiecībā uz finanšu grūtībās nonākušām juridiskām personām. Tas, ka juridisko personu rīcībā ir pietiekami īpašumi, ir priekšnoteikums to dibināšanai un turpmākai pastāvēšanai, un šīm juridiskajām personām valsts tiesību sistēmā tiesības pastāvēt parasti atzīst tikai tad, ja tās spēj saviem spēkiem īstenot tās mērķus un uzdevumus.

36. Tomēr *Kammergericht Berlin* vēlas noskaidrot jautājumu, vai *ZPO* 116. panta 2. punkts, kā to līdz tam interpretējušas valsts tiesas, nav pretrunā Savienības tiesībām. Palīdzības sniegšanas tiesāšanās izdevumu segšanai nosacījumu, kuri attiecība uz juridiskām personām ir ierobežojošāki nekā attiecībā uz

fiziskām personām un kurus turklāt stingri interpretē Vācijas tiesa, *DEB* gadījumā konkrētās sekas ir, ka *DEB* atņemta jebkāda iespēja noskaidrot Vācijas valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu. Atteikuma piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai dēļ ir neiespējami vai vismaz ļoti apgrūtināši vajadzības gadījumā no valsts saņemt zaudējumu atlīdzību saistībā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumiem. Iesniedzējtiesai tāpat ir šaubas par valsts pasākuma atbilstību principiem, kas saistīti ar valsts atbildību, it īpaši efektivitātes principam, kas norādīts Tiesas judikatūrā.

37. Saskaņoties ar grūtībām Savienības tiesību interpretācijā un pēdējā instancē lemjot par šo jautājumu, *Kammergericht Berlin* nolēma atlikt lēmuma pieņemšanu un 2009. gada 30. jūnijā, pamatojoties uz EKL 234. pantu, pieņēma lēmumu uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai, ievērojot, ka valsts tiesiskajā regulējumā attiecībā uz atlīdzību un tiesvedību saistībā ar valsts atbildību atbilstoši [Savienības] tiesībām ir noteikts, ka zaudējumu atlīdzības saņemšanu atbilstoši minētās atbildības principiem nedrīkst padarīt praktiski neiespējami vai pārmērīgi apgrūtināt, pastāv šaubas par tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru prasības celšana tiesā ir atkarīga no

iepriekšējās izdevumu iemaksas un kurā ir paredzēts, ka juridiskai personai, kas nevar izdarīt šo iemaksu, nav jāpiešķir palīdzība tiesāšanās izdevumu segšanai?”

IV — Tiesvedība Tiesā

38. Pieteikuma iesniedzēja pamata lietā, Dānijas, Francijas, Itālijas, Polijas un Vācijas valdības, Eiropas Komisija, kā arī EBTA Uzraudzības iestāde iesniedza rakstveida apsvērumus.

39. Tiesas sēdē, kas notika 2010. gada 3. jūnijā, pieteikuma iesniedzēja pamata lietā, Vācijas valdība, Komisija, kā arī EBTA Uzraudzības iestāde izteica savus mutvārdu apsvērumus.

V — Juridiskā analīze

A — Apsvērumu kopsavilkums

40. Iesākumā jāatgādina, ka Vācijas valdības, tieši tāpat kā Dānijas, Francijas un Itālijas valdību, kā arī Komisijas secinājumi ir,

ka apspriežamais valsts tiesiskais regulējums nerada problēmas attiecībā uz līdzvērtības un efektivitātes principu. Pēc būtības tās uzskata, ka, lai gan jānodrošina reāla iespēja celt prasību sakarā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu, efektivitātes un efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips Savienības tiesībās tomēr nenozīmē, ka dalībvalstīm obligāti jāpiešķir juridiskām personām palīdzība tiesāšanās izdevumu segšanai, jo tās ir tikai mākslīgi valstu tiesību sistēmas veidojumi, kuru atzīšanu it īpaši nosaka noteikums par pietiekamiem līdzekļiem viņu dzīvotspējas nodrošināšanai. Tā kā nav pieņemts saskaņošanas pasākums Savienības limenī, ņemot vērā tās tiesu iestāžu reglamentu un pašu juridiskās palīdzības būtību, kuras galvenokārt sociālo raksturu, saistītu ar cilvēka cieņu, uzsvērušas vairāku valstu valdības, ir pilnīgi pamatoti un likumīgi noteikumos palīdzības piešķiršanas tiesāšanās izdevumu segšanai, ja šādi noteikumi ir, juridiskām personām piemērot daudz ierobežojošākus nosacījumus nekā gadījumos, ja palīdzību lūdz fiziska persona.

41. Turpretī prasītāja pamata lietā, Polijas valdība un EBTA Uzraudzības iestāde izsaka atrunas attiecībā uz valsts strīdīgo tiesību normu. *DEB* apgalvo, ka tiktāl, ciktāl tai būs jāatsakās no prasības par zaudējumu atlīdzināšanu, ja tai netiek piešķirta palīdzība tiesāšanās izdevumu segšanai, efektivitātes

principa pārkāpums ir skaidri redzams, jo *DEB* praktiski nevar vērsties tiesā saistībā ar tiesībām, ko tai sniedz Savienības tiesības; šim novērtējumam piekrīt arī EBTA Uzraudzības iestāde, kaut arī pauž to niansētāk. Polijas valdība apstrīd Vācijas tiesu pārāk ierobežojošo jēdziena “vispārējās intereses” interpretāciju un uzskata, ka šīs efektivitātes principa ierobežojums nav samērīgs. Šādos apstākļos prasītāja pamata lietā, Polijas valdība un EBTA Uzraudzības iestāde secina, ka ir pārkāpts efektivitātes princips.

B — Savienības tiesībās noteiktās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un valsts atbildība par šo tiesību pārkāpumu

42. Atbilstīgi Tiesas pastāvīgajai judikatūrai⁶ efektīvas to tiesību, kuras indivīdiem noteiktas Savienības tiesībās, aizsardzības tiesā princips ir vispārējs Savienības tiesību princips, kurš izriet no dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām, kuras atzītas

ECPAK 6. un 13. pantā un nesenākā pagātnē Hartas 47. pantā⁷.

43. Šādi atzīta efektīva tiesību aizsardzība tiesā nozīmē nodrošināt iespēju aizsargāt tās tiesības, kuras noteiktas Savienības tiesībās. Pat tad, ja kāda indivīda tiesības pārkāpusi valsts, katram jābūt iespējai valsts tiesā pieprasīt zaudējumu atlīdzību.

44. No līgumu un saistību, ko dalībvalstis uzņēmušas pēc tam, kad pieņēmušas lēmumu iestāties Savienībā, loģikas izriet, ka privātpersonām jābūt iespējai celt prasību sakarā ar valsts atbildību, ja viņas uzskata, ka ir ciešuša tādēļ, ka valsts ir pārkāpusi Savienības tiesības.

45. Tāpēc mērķis ir vienlaikus gan to saistību pildīšana, ko uzņēmušas dalībvalstis attiecībā uz Savienības tiesībām, gan arī privātpersonu tiesību pilnīgas efektivitātes garantija, ko tām sniedz Savienības tiesības, kuras tādējādi tiek ievērotas. No pastāvīgās judikatūras izriet, ka dalībvalstīm ir pienākums lojālās sadarbības principa vārdā, kas izklāstīts EKL 10. pantā,

6 — Tiesas 2007. gada 13. marta spriedums lietā C-432/05 *Unibet* (Krājums, I-2271. lpp., 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

7 — Attiecībā uz pēdējo es vēlos norādīt, kaut arī tai nav saistoša spēka saistībā ar faktiem pamata prāvā, tā neapšaubāmi ir elements, kas mūsu lietā ir jāņem vērā, it īpaši ņemot vērā, ka Savienības likumdevējs ir skaidri atzinis tās nozīmi Direktīvas 2003/8 preambulas 5. apsvērumā (attiecībā uz līdzīgu situāciju skat. Tiesas 2006. gada 27. jūnija spriedumu lietā C-540/03 Parlaments/Padome (Krājums, I-5769. lpp., 38. punkts)).

nodrošināt Savienības normu izpildi un aizsargāt tās tiesības, kas šajās normās paredzētas attiecībā uz privātpersonām⁸.

“valsts tiesību aktos par zaudējumu atlīdzību noteiktie [...] nosacījumi tomēr nevar būt mazāk labvēlīgi kā noteikumi līdzīgās prasībās, kas attiecas tikai uz valsts tiesībām (līdzvērtības princips), un regulējums nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi sarežģīt zaudējumu atlīdzības piedziņu (efektivitātes princips)”⁹.

46. Tiesības saņemt kompensāciju personām, kuras cietušas Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, ir ļoti svarīgs Savienības princips, kas ieviests ar līgumiem un ir īpašs efektīvas tiesību aizsardzības tiesā veids. Vienlaikus Savienības pamatu veidojošo hartu, ko veido līgumi, virza tiesiskās sadarbības gars. Kad Tiesa loģiski atsaucās uz valsts atbildības principu attiecībā uz Savienības tiesību pārkāpumu, tā arī tikpat loģiski norādīja, ka jābūt iespējai prasības, kas saistītas ar šā principa ievērošanu, iesniegt valsts tiesā, Savienības tiesā saskaņā ar Savienības tiesībām, tāpēc valstu tiesību sistēmās jānosaka kompetentās tiesu iestādes, kā arī nosacījumi attiecībā uz šādu prasību formu un būtību. Atbilstīgi procesuālajai un tiesu autonomijai dalībvalstīm jāpiešķir rīcības brīvība šajā jomā.

48. Šajā gadījumā jānorāda, ka tiesīgajām personām pastāv iespēja iesniegt prasību sakarā ar Vācijas valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu. Atliek tikai noteikt, vai valsts tiesību aktos tiek ievērots līdzvērtības un efektivitātes princips.

C — Par līdzvērtības principu

47. Tomēr šī brīvība jāregulē. Kaut arī privātpersonām atbilstīgi valsts tiesībām par atbildību jābūt iespējai vērsties tiesā ar prasību pret valsti, kura pārkāpusi Savienības tiesības,

49. Līdzvērtības princips, atbilstīgi kuram prasība, lai piemērojamo noteikumu kopums tiktu piemērots neatkarīgi no tā, vai prasība celta par Savienības tiesību pārkāpšanu vai arī par valsts tiesību pārkāpšanu¹⁰, šajā gadījumā patiešām ir ievērots. Tiesāšanās izmaksu segšana tiek prasīta katru reizi, kad celta prasība sakarā ar valsts atbildību, neatkarīgi

8 — Tiesas 1978. gada 9. marta spriedums lietā 106/77 *Simmenthal* (*Recueil*, 629. lpp., 16. punkts), 1990. gada 19. jūnija spriedums lietā C-213/89 *Factortame* u.c. (*Recueil*, I-2433. lpp., 19. punkts), kā arī 1991. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās no C-6/90 līdz C-9/90 *Franco-vich* u.c. (*Recueil*, I-5357. lpp., 32. punkts).

9 — Tiesas 1997. gada 10. jūlija spriedums lietā C-261/95 *Palmisani* (*Recueil*, I-4025. lpp., 27. punkts).

10 — Tiesas 2010. gada 26. janvāra spriedums lietā C-118/08 *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (Krājums, I-635. lpp., 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

no tā, vai pamats ir iespējams iekšējo valsts vai Savienības tiesību pārkāpums. Turklāt palīdzības piešķiršanas noteikumi tiesāšanās izdevumu segšanai juridiskām personām ir vienādi gan tad, ja šīs juridiskās personas ceļ prasību sakarā ar valsts atbildību par valsts tiesību pārkāpumiem, gan arī tad, ja tās vēlas celt prasību sakarā ar Vācijas valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumiem.

lēstajai strīda summai. Vācijas tiesību aktos nav paredzēta maksimālā summa. Otrkārt, ZPO 116. panta 2. punkts sniedz iespēju juridiskām personām izmantot palīdzību tiesāšanās izmaksu segšanai it īpaši ar nosacījumu, ka atteikšanās no lietas ir pretrunā vispārējām interesēm — šo nosacījumu Vācijas tiesas interpretē ļoti šauri.

D — *Par efektivitātes principu*

50. Kā iesniedzējtiesa pamatoti ir norādījusi, jautājums, uz kuru jāatbild saistībā ar šo lietu, lielākā mērā ir jautājums par valsts tiesiskā regulējuma atbilstību Savienības tiesībām, un it īpaši efektivitātes principam, kura dēļ pašlaik Tiesā iesniegtajā konkrētajā gadījumā netiek sniegta palīdzība juridiskai personai pārvarēt grūtības vērsties tiesā, lai īstenotu savas tiesības, kuras, kā apgalvo juridiskā persona, tai sniedz Savienības tiesības.

51. Minēto situāciju rada divu tiesību normu kombinācija.

52. Pirmkārt, GKG 12. pantā paredzēts, ka visiem lietas dalībniekiem neatkarīgi no to veida jāmaksā nodeva, kuras summa ir samērīga

53. Sekojot mūsu Tiesas judikatūras garam, man šķiet svarīgi ZPO 116. panta 2. punktu aplūkot plašākā Vācijas procesuālo tiesību kontekstā. Citiem vārdiem, pat ja ieinteresēto pušu rakstveida apsvērumos vairāk uzmanības veltīts problēmai, kura saistīta ar atteikumu sniegt juridiskām personām palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, palīdzības piešķiršanas tiesāšanās izdevumu segšanai nosacījumi jāskata plašākā kontekstā saistībā ar attiecīgajā valstī noteikto vispārējo tiesvedības organizāciju.

1) Par iespēju noteikt tiesvedības nodevu ar nosacījumu, ka tā ir samērīga

54. Šajā analīzes posmā man jāatgādina Tiesai, ka dalībvalstis, īstenojot savu procesuālo autonomiju, brīvi var noteikt, ka par prasības iesniegšanu tiesā jāmaksā tiesvedības izdevumi. Galvenokārt ir divu atšķirīgu veidu maksājumi — vai nu runa ir par nodevu, ko valsts iekasē kā tiesvedībā iesaistīto lietas

dalībnieku līdzdalību tiesas kā publiskā pakalpojuma finansēšanā, vai arī par avansa iemaksu par tiesāšanās izdevumiem, par drošības naudu, ko iemaksā prasītājs, lai atbildētājs būtu nodrošināts, ka gadījumā, ja spriedums būs nelabvēlīgs prasītājam, tas segtu daļu no tā aizstāvības izdevumiem.

55. Līdz šim Tiesai bija jāstopas tikai ar tā dēvētajiem *cautio judicatum solvi* [drošības nauda tiesāšanās izdevumu segšanai] mehānismiem, kuri atbilst otrajam iepriekš minēto izmaksu veidam. Mehānismu, kuru atbilstība Savienības tiesībām Tiesai bija jānovērtē, īpatnība bija tāda, ka šī drošības nauda, parasti dēvēta par drošības naudu ārvalstniekiem, jāiemaksā pieteikuma iesniedzējam, ja tas nedzīvo tās dalībvalsts teritorijā un arī nav tās dalībvalsts pilsonis, kuras tiesā ir iesniegta prasība, lai gan šāda drošības nauda netiek prasīta no attiecīgās valsts valstspiederīgajiem, pat ja tie nedzīvo savas izcelsmes valsts teritorijā un viņiem nav īpašuma šajā teritorijā. Tātad ir svarīgi norādīt, ka Tiesa veica pārbaudi, pamatojoties uz EKL 12. pantu un vispārējo diskriminācijas aizliegumu¹¹, nevis pamatojoties uz Savienības tiesību efektivitāti.

11 — Tiesas 1993. gada 1. jūlija spriedums lietā C-20/92 *Hubbard* (*Recueil*, I-3777. lpp.), 1996. gada 26. septembra spriedums lietā C-43/95 *Data Delecta* un *Forsberg* (*Recueil*, I-4661. lpp.), 1997. gada 20. marta spriedums lietā C-323/95 *Hayes* (*Recueil*, I-1711. lpp.), kā arī 1997. gada 2. oktobra spriedums lietā C-122/96 *Saldanha* un *MTS* (*Recueil*, I-5325. lpp.).

56. Tiesas sēdē Vācijas valdība aicināja precizēt nosacījumus, atbilstoši kuriem tika aprēķināta tiesvedības nodeva. Šajā sakarā tā izklāstīja, ka Vācijas tiesību aktos šajā jautājumā ir noteikta skala tā, lai lietas dalībnieks varētu atbilstoši aplēstajai lietas vērtībai, ievērojot pārredzamību, jau iepriekš zināt nodevas summu, kas viņam būs jāmaksā. Pamatojoties uz šo vērtību, nodevas summas aprēķināšanai tiek piemērota noteikta procentu likme. Vācijas valdība precizēja, ka nodevas mērķis galvenokārt ir publiskā pakalpojuma — tiesu — izmantotājus iesaistīt tā finansēšanā. Tā kā nodeva par maznozīmīgām lietām nav pietiekama, lai segtu patiesās tiesvedības izmaksas, nodevas summa par lietām saistībā ar lielākām summām ir lielāka. Tieši ņemot vērā šo apsvērumu kopumu, tika noteikts, ka *DEB* jāsedz tiesvedības izmaksas EUR 275 000 apmērā.

57. Tātad, jo tiesvedības izmaksas ir lielākas, jo ir lielāks risks, ka prasītājs tās nevarēs samaksāt un tam būs jālūdz palīdzība tiesvedības izdevumu segšanai. Lielu tiesvedības izmaksu noteikšana kopā ar ļoti ierobežojošiem palīdzības tiesāšanās izdevumu segšanai piešķiršanas nosacījumiem uzskatāma par tādu, kas var izraisīt tiesību vērsties tiesā pārkāpumu, kas vēl jo vairāk iespējams, ja nodevas samaksa tiek pieprasīta, pirms uzsākta tiesvedība. Šajā sakarā ir jānoskaidro, vai tiesas kā publiskā pakalpojuma izmaksas sadalīšana starp valsti un šā pakalpojuma izmantotājiem tādā veidā, kā tas ir sakārtots Vācijas tiesību aktos, ir atbilstoša vai arī tā pārsniedz

saprātīguma vai taisnīguma robežas un konkrētā situācijā — kā šajā gadījumā — izpaužas kā nepieņemams ierobežojums vērsties tiesā. Šo jautājumu pienācīgi aptvert var tikai tiesa, kas izskata pamata lietu, ievērojot prasības, ko prasītājs pamata lietā domā izvirzīt un par kuru ne *Landgericht Berlin*, kā norādīts šo secinājumu 31. punktā, ne *Kammergericht Berlin* nav pieņēmusi lēmumu, *fumus bonis juris*.

sistēma, kurā noteikta tiesvedības nodeva. Turklāt tas atbilst iesniedzējtiesas jautājumam, kā izriet no šo secinājumu 37. punkta, kura jautā, vai problēmu rada valsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru, pirmkārt, prasības celšana tiesā atkarīga no nodevas samaksas un, otrkārt, kurā noteikts, ka palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai nevar piešķirt juridiskai personai, kura nevar veikt iepriekšēju iemaksu un kura neatbilst ierobežojošajiem nosacījumiem, kas paredzēti tiesību aktos.

58. Vācijas valdība arī tiesas sēdē precizēja, ka, lai gan nodevas nesamaksāšana netiek uzskatīta par prasības pieteikuma pieņemamības nosacījumu, tās sekas ir tādas, ka tiesvedība netiek uzsākta. Man jāatzīst, ka šī nianse man šķiet smalka, taču jebkurā gadījumā vērtšanās tiesā ir padarīta vēl grūtāka, jo pretēji dažām sistēmām, kas ieviestas citās dalībvalstīs, Vācijas Federatīvā Republika nav noteikusi nekādu maksimālo robežu un neparedz nekādu iespēju samaksāt nodevu *a posteriori*¹². Tāpēc es uzskatu, ka *DEB* situācijas analizē jāņem vērā ne vien Vācijas tiesību akti par palīdzības tiesāšanas izdevumu segšanai piešķiršanas nosacījumiem attiecībā uz juridiskām personām, bet arī Vācijas tiesvedības

59. Tieši juridiskās palīdzības mehānisma ieviešanai ir īpaša nozīme dalībvalstīs, kuras ir izvēlējušās noteikt samaksu par tiesvedību, jo šī palīdzība šajās valstīs galvenokārt tiek izprasta kā kompensācija. Tāpēc tiesvedības izmaksu atbilstības novērtēšana ir papildu rādītājs, kas ļauj noteikt, cik lielā mērā atteikuma piešķirt palīdzību tiesāšanās izmaksu segšanai dēļ ir pārkāpts tiesību vērsties tiesā princips¹³. Patiešām, nemaz neaizsteidzoties

12 — Pretēji tam, kā noteikts Itālijas tiesību aktos, kuros, piemēram, pieļauta tādas nodevas piespiedu piedziņa *a posteriori*, kas nav samaksāta pirms tiesvedības uzsākšanas.

13 — Kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk tekstā — "ECT") jau ir pārbaudījusi, jo tā uzskata arī, ka "prasība maksāt civilietu tiesām izdevumus par prasījumiem, kuri tām jāizskata, nevar tikt uzskatīta par tiesību vērsties tiesā ierobežojumu, kas pats par sevi neatbilst [ECPAK] 6. panta 1. punktam", tomēr ar nosacījumu, ka tiek ievērots "lidzsvars starp valsts interesēm iekasēt tiesāšanās izdevumus, lai izskatītu pieteikumus, no vienas puses, un prasītāja interesi izklāstīt savas prasības tiesā, no otras puses" (ECT 2001. gada 19. jūnija spriedums lietā *Kreuz* pret Poliju, prasības pieteikums Nr. 28249/95, attiecīgi tā 60. un 66. punkts). Norādišu, ka prasītājs šajā gadījumā bija fiziska persona.

priekšā atbildei, ko iesniedzējtiesa sniegs šajā jautājumā, es domāju, ka prātā jāpatur tas, ka *DEB* situācijā, ja tiesvedības nodeva būtu mazāka, *DEB* objektīvi būtu lielākas iespējas sekmīgi pabeigt lietu, jo iespēju izmantot ārēju finansējumu (piemēram, bankas aizdevumu) būtu vairāk.

2) Par jautājumu, kas attiecas uz tiesību saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai attiecināšanu uz juridiskām personām

a) Rādītāju kopums

60. Es jau norādīju, ka šis sarežģītais jautājums Tiesai ir uzdots pirmo reizi. Atbildi ir vēl jo sarežģītāk sniegt, jo ir maz pozitīvo normu, kas efektīvi piemērojamas mūsu lietā. Tāpēc es izmantoju to, ko es dēvēšu par “rādītāju kopumu”. Tajā iekļauta gan starptautiskā prakse, gan ECT judikatūra, Savienības tiesību kopums šajā jautājumā un dalībvalstu individuālā prakse.

i) Starptautiskā prakse

61. Šķiet, starptautiskajā praksē no valstīm netiek prasīts, lai tās juridiskām personām piešķirtu palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai. Ne Hāgas Konvencijas par civilprocesu 20. pants, ne Eiropas vienošanās par juridiskās palīdzības pieprasījumu pārsūtīšanu 1. pants, ne Hāgas Konvencijas par tiesu starptautisko pieejamību 1. panta pirmā un otrā daļa neļauj izdarīt secinājumu par to, ka attiecībā uz juridiskām personām tiek atzītas tādas pašas tiesības saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, kādas ir fiziskajām personām. Patiešām, šīs dažādās vienošanās un konvencijas kā palīdzības saņēmējus min tikai “valstu — līgumslēdzēju valstspiederīgos”, “ikvienu, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir kādas līgumslēdzējas puses teritorijā”, vai arī “Līgumslēdzējas valsts valstspiederīg[os] [un] personas [..], kuru pastāvīgā uzturēšanās vieta ir Konvencijas dalībvalsts, kurā ir uzsākta vai tiks uzsākta tiesvedība”¹⁴. Man šķiet, ka termini “valstspiederīgie” un “pastāvīgie iedzīvotāji” ir vairāk izmantoti, lai apzīmētu fiziskas personas.

62. Jānorāda arī, ka Hāgas Konvencijas par tiesu starptautisko pieejamību 1. nodaļā par

14 — Skat. attiecīgi Hāgas Konvencijas par civilprocesu 20. pantu, Eiropas vienošanās par juridiskās palīdzības pieprasījumu pārsūtīšanu 1. pantu, Hāgas Konvencijas par tiesu starptautisko pieejamību 1. pantu.

tiesisko palīdzību ne reizi netiek minētas juridiskās personas. Tomēr uz tām skaidri attiecas 2. nodaļas noteikumi par *cautio judicatum solvi* un par *exequatur* attiecībā uz nolēmumu par izmaksu un izdevumu segšanu. Citiem vārdiem, tas nozīmē, ka tā, ka nav atsaucis uz juridiskām personām 1. nodaļā, nav minētās Konvencijas veidotāju aizmārsība vai neuzmanība. Vēl svarīgāk, starptautiskajā praksē pieļauta iespēja noteikt, ka juridiskām personām jāsedz tiesāšanās izdevumi (ar nosacījumu, ka atbildētāji nepieprasa šīs izmaksas tikai tāpēc vien, ka viņi ir ārvalstnieki), attiecībā uz viņiem kā kompensāciju neparedzot palīdzības tiesāšanās izdevumu segšanai sistēmu.

bezmaksas juridisko palīdzību kriminālprocesā, un 6. panta 1. punkta nosacījumiem, kuros nav nekādas atsaucis uz juridisko palīdzību”¹⁵. Citiem vārdiem, ECPAK 6. panta 3. punkta c) apakšpunktu nevar interpretēt tik plaši, lai tas uzliktu par pienākumu Konvencijas dalībvalstīm sistemātiski piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai.

ii) ECPAK un ECT judikatūra

63. Attiecībā uz ECPAK, kura jau sen ir ļoti svarīgs Savienības tiesību sistēmas avots un kas perspektīvā, ka Savienība tai pievienosies, kļūs oficiāli tai juridiski saistoša, pamatojoties uz tai saistošu starptautisku vienošanos, jānorāda, ka tās 6. panta 3. punkta c) apakšpunktā ir atsaucis uz palīdzības piešķiršanu tiesvedības izdevumu segšanai tikai krimināllietās. ECT no tā secina ļoti būtisku atšķirību, jo tā ir nospriedusi, ka “Konvencija neuzliek par pienākumu piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai visos civilstrīdos. Patiešām, ir skaidra atšķirība starp 6. panta 3. punkta c) apakšpunktā minētajiem noteikumiem, kas ar dažiem nosacījumiem garantē tiesības uz

64. Atteikumu piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai civilprocesā ECT paredz, tikai atsaucoties uz ECPAK 6. panta 1. punktu, ar kuru minētā Tiesa saista tiesības vērsties tiesā¹⁶. Lietā *Airey/Īrija*, kuras paskaidrojošajā daļā ir atsaucis uz Hartas 47. panta 3. punktu, Īrijas valstspiederīgā mēģināja uz sākt tiesvedību, lai tiesas ceļā panāktu nošķiršanu no sava vīra. Lai gan advokāta klātbūtne nebija obligāta, izrādījās, ka tiesvedības dalībnieki līdzīgā procesā, par kuru obligāti bija jāpaziņo *High Court* [Augstākajai tiesai], bija lūguši advokāta palīdzību. Turklāt tolaik Īrijā nebija paredzēta nekāda juridiskās palīdzības sistēma saistībā ar civillietām. ECT nolēma, ka “jānoskaidro, vai ierašanās *High Court* bez

15 — ECT 2002. gada 26. februāra spriedums lietā *Del Sol* pret Franciju (prasības pieteikums Nr. 46800/99, 20. punkts).

16 — Skat. ECT 1975. gada 21. februāra spriedumu lietā *Goldner* pret Apvienoto Karalisti (prasības pieteikums Nr. 4451/70).

juridiskas palīdzības būtu efektīva tādā nozīmē, vai [prasītāja] varētu izvirzīt savus argumentus atbilstošā un apmierinošā veidā”¹⁷. ECT atzīst, ka ECPAK priekšmets nav vispārēja palīdzības sistēmas ieviešana tiesāšanās izdevumu segšanai, bet gan Konvencijā “tikai noteikta prasība, lai personai būtu efektīvas tiesības vērsties tiesā atbilstoši kārtībai, kura nav pretrunā 6. panta 1. punkta prasībām”¹⁸. ECT pieļauj, ka “[ECPAK] nav iekļauta neviena klauzula par palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai”¹⁹ civilstrīdos, taču, ka “6. panta 1. punkts dažkārt var dalībvalstij uzlikt par pienākumu sniegt advokāta palīdzību tad, kad tā izrādās nepieciešama efektīvai iespējai vērsties tiesā gan tāpēc, ka likumā noteikts, ka personu pārstāv advokāts, kā tas noteikts dažu līgumslēdzēju valstu tiesību aktos attiecībā uz dažādām strīdu kategorijām, gan ņemot vērā tiesvedības vai lietas sarežģītību”²⁰.

lēmumus par noraidīšanu, ko pieņem šis birojs, var pārsūdzēt *Cour de cassation* pirmajam priekšsēdētājam²¹. Turklāt tiesa atzina, ka prasītāja varēja panākt lietas izskatīšanu pirmajā instancē, pēc tam apelācijas tiesā²². ECT iepriekš norādīja: “kā uzsvēra Eiropas Cilvēktiesību komisija, ir skaidrs, ka juridiskās palīdzības sistēma nevar darboties, ja nav izveidots instruments, kas ļauj atlasīt lietas, attiecībā uz kurām var saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai”²³. Visbeidzot, tā no minētā secināja, ka ar Juridiskās palīdzības biroja atteikumu piešķirt viņai palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai netika pārkāpta prasītājas tiesību vērsties tiesā pati būtība.

65. ECT sniegtais novērtējums neapšaubāmi ir ļoti atkarīgs no konkrētā gadījuma apstākļiem. Lietā *Del Sol*/Francija prasītāja (arī šajā gadījumā fiziska persona) uzskatīja, ka atteikuma viņai piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai sekas ir tādas, ka viņai nav iespējams vērsties Francijas *Cour de cassation* [Kasācijas tiesā], tātad ir pārkāptas ECPAK 6. panta 1. punkta prasības. Taču ECT neizmantoja šo pieeju un veica konkrētu Francijas sistēmas analīzi attiecībā uz palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, un uzskatīja, ka “sistēma, ko izveidojis Francijas likumdevējs, indivīdiem piešķir būtiskas garantijas, lai tos pasargātu no patvaļas”; šīs garantijas sniedz, pirmkārt, *Cour de cassation* pakļautībā izveidotā Juridiskās palīdzības biroja uzbūves noteikumi un, otrkārt, tas, ka

66. Nesen ECT precizēja kritērijus, kuri jāņem vērā, novērtējot palīdzības sniegšanas tiesāšanās izdevumu segšanai sistēmas

17 — ECT 1979. gada 9. oktobra spriedums lietā *Airey* pret Īriju (prasības pieteikums Nr. 6289/73, 24. punkts).

18 — Turpat (26. punkts).

19 — Turpat.

20 — Turpat.

21 — Iepriekš minētais ECT spriedums lietā *Del Sol* pret Franciju (26. punkts).

22 — Turpat.

23 — Iepriekš minētais ECT spriedums lietā *Del Sol* pret Franciju (23. punkts).

atbilstību ECPAK. Tādējādi jautājums “jā-risina, ņemot vērā katra konkrētā gadījuma īpašos apstākļus, un tas ir atkarīgs it īpaši no tā, cik smagas sekas var rasties prasītājam no piemērojamo tiesību un tiesvedības sarežģītības, kā arī no prasītāja spējas efektīvi aizstāvēt savus prasījumus”²⁴. Vienlaikus ECT pieļauj, ka tiesības vērsties tiesā nav absolūtas un ka tās var tikt ierobežotas “ar nosacījumu, ka šiem ierobežojumiem ir likumīgs mērķis un ka tie ir samērīgi”²⁵. Tādējādi Tiesa uzskata, ka palīdzības piešķiršanu tiesvedības izmaksu segšanai var ierobežot atkarībā no prasītāja finansiālā stāvokļa vai viņa iespējām gūt panākumus tiesvedībā²⁶. ECT arī atzīst, ka valstīm nav obligāti, izmantojot valsts līdzekļus, nodrošināt personas, kurai sniegta palīdzība, un tās pretinieka pilnīgu iespēju vienlīdzību, jo katrai tiesvedībā iesaistītajai pusei tiek sniegta saprātīga iespēja izklāstīt savus apsvērumus²⁷.

67. Protams, attiecībā uz mūsu lietu ir ļoti svarīgi tas, kā ECT izmanto terminu “indivīds”, paziņojot, ka ECPAK “aprobežojas ar prasību, lai indivīds varētu izmantot savas tiesības efektīvi vērsties tiesā”²⁸. Tomēr ECT

kompetencē bija arī izskatīt jautājumu par atteikumu juridiskai personai piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai lietā *VP Diffusion Sarl/France*²⁹. Atteikumu atkārtoti izteicis Francijas *Cour de cassation* juridiskās palīdzības birojs. Francijas valdība argumentēja, ka Konvencijā nav noteikts pienākums piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai visos civiltiesisko strīdu gadījumos un ka palīdzības atteikums neskar pašu ECPAK 6. panta 1. punkta būtību, jo tas atbilda likumīgam mērķim un tika ievērota saprātīga izmantoto līdzekļu un izvīrītā mērķa attiecība. ECT vēlreiz uzskatīja, ka minētā 6. panta 1. punkta būtība netika aizskarta it īpaši tāpēc, ka tiesības uz tiesu tika ievērotas pirmajā instancē un apelācijas instancē. Taču tā arī atgādina, “ka Konvencijā nav paredzētas prasītāja automātiskas tiesības saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai vai advokāta palīdzībai tiesvedībā saistībā ar viņa civiltiesiska rakstura tiesībām”³⁰. Vēl vairāk, ECT atzīst, ka “tiesību sistēmā var būt iekļauta atlases procedūra attiecībā uz prasībām civillietās, taču tā nevar darboties patvaļīgi, nesamērīgi un tā nedrīkst skart tiesību piekļūt tiesai būtību”. ECT turpina un norāda, ka “Eiropas mērogā nav konsensa vai vismaz apstiprinātas tendences attiecībā uz palīdzības piešķiršanu tiesāšanās izdevumu segšanai. Vairumā valstu tiesību aktu nav paredzēts, ka šo palīdzību saņem juridiskas personas neatkarīgi no tā, vai to mērķis ir vai nav gūt peļņu. Šajā gadījumā Tiesa uzskata, ka atšķirības iezīmēšana Francijas juridiskās palīdzības sistēmā, kuras pamatā ir fiskālā shēma, starp fiziskām un juridiskajām personām, kuru mērķis ir peļņas gūšana vai kurām nav šāda mērķa, nav patvaļīga. [...] Francijas tiesībās ir objektīvs pamats — noteikumi attiecībā uz uzņēmumu ienākuma nodokli —, kas ļauj komercsabiedrībām pat tad, kad tās pārdzīvo finansiālas grūtības, samaksāt ar tiesvedību saistītos izdevumus”. ECT pat uzskata par nediskriminējošu atšķirīgu

24 — ECT 2005. gada 15. februāra spriedums lietā *Steel un Morris* pret Apvienoto Karalisti (prasības pieteikums Nr. 68416/01, 61. punkts).

25 — Turpat (62. punkts).

26 — Turpat (62. punkts un tajā minētā judikatūra).

27 — Turpat.

28 — Skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Airey* pret Īriju (26. punkts).

29 — ECT 2008. gada 26. augusta spriedums lietā *VP Diffusion Sarl* pret Franciju (prasības pieteikums Nr. 14565/04).

30 — Turpat.

attieksmi pret komercsabiedrībām un fiziskām, kā arī juridiskām personām, kuru mērķis nav peļņas gūšana, attiecībā uz palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, jo tā balstīta uz objektīvu un saprātīgu pamatojumu, proti, juridiskās palīdzības fiskālo shēmu.

ļautu no Vācijas Federatīvās Republikas pieprasīt, lai tā pārskata savu sistēmu palīdzības tiesvedības izdevumu segšanai *per se* par labu juridiskām personām.

iii) Savienības limeni

68. Manuprāt, no iepriekš minētā var secināt, ka ECPAK, kā to interpretē ECT, nav neviena punkta, kurā līgumslēdzējām valstīm skaidri norādīts pienākums izveidot bezierunu palīdzības sistēmu tiesvedības izmaksu segšanai gan attiecībā uz fiziskām, gan juridiskām personām. Protams, nekas neliedz Savienības tiesību sistēmai sniegt lielāku aizsardzību nekā ECPAK 6. panta 1. punktā³¹. Tomēr nav arī faktiskā skaidra juridiska pamata, kas

69. Hartas 47. panta 3. punktā, uz kuru ir atsauce Direktīvā 2003/8, bet kurai galvenās lietas laikā nebija saistoša spēka, noteikts, ka juridiska palīdzība tiek sniegta “tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu”. Šā panta abās pārējās daļās ir atsauce uz jēdzienu “ikviena persona”. Hartas paskaidrojums³² ir atsauce gan uz ECT spriedumu lietā *Airey/Irija*³³, gan uz juridiskās palīdzības sistēmu, kas tiek piemērota, arī izskatot lietas Eiropas Savienības tiesās, tā, ka nekādu galīgu secinājumu nevar izdarīt no tā, ka Hartā ir atzītas tiesības uz juridisku palīdzību, kas sākumā bija plaši aizgūtas no ECPAK.

70. Turklāt nav zināma neviena norma, kas saskaņotu nosacījumus, kas jāievēro, lai piešķirtu juridisko palīdzību, un kuri piemērojami šajā gadījumā. Tomēr, kaut arī tie nav

31 — Būs jāatgriežas pie šī punkta, kad runa būs par Hartu; skat. šo secinājumu 98. un nākamos punktus.

32 — OV C 303, 30. lpp.

33 — Iepriekš minēts.

piemērojami šajā gadījumā, Direktīvā 2003/8 ir minēti apstākļi, kas mums ļauj veiksmīgi gūt informāciju par to, kā juridisko palīdzību Savienības likumdevējs izprot pašlaik.

iesniedzis kādas komercsabiedrības maksāt-nespējas procesa administrators³⁵.

71. Direktīva 2003/8 ir mēģinājums sistematizēt juridiskās palīdzības piešķiršanu pārrobežu strīdos. Šādos gadījumos juridisko palīdzību var saņemt tikai fiziskas personas, jo minētās direktīvas preambulas 13. apsvērumā norādīts uz “visiem Eiropas Savienības pilsoņiem neatkarīgi no viņu domicila vai pastāvīgās dzīvesvietas”, bet tās 3. pantā noteikts princips, atbilstīgi kuram “fiziskām personām” ir tiesības saņemt atbilstīgu juridisko palīdzību saskaņā ar Direktīvā 2003/8 izklāstītajiem nosacījumiem un ierobežojumiem.

73. Mūsu tiesā situācija, iespējams, ir vēl pārprotamāka. Tās Reglamenta 76. panta 1. punkta pirmajā daļā lietots nevis vārds “persona”, bet “lietas dalībnieks”. To varētu interpretēt arī plašāk, jo lietas dalībnieki var būt gan fiziskas, gan juridiskas personas.

72. Savienības tiesu reglamenti nav labvēlīgāki attiecībā uz juridiskām personām. Gan Civildienesta tiesā (kurā gadījumu skaits, kad tiesā vērsās juridiskas personas, tomēr ir mazāks), gan Vispārējā tiesā juridiskā palīdzība paredzēta tikai fiziskām personām³⁴ pat tad, ja pieprasījumu sniegt juridisku palīdzību ir

74. Tomēr izrādās, ka praksē sistemātiski ir noraidīti tie palīdzības pieprasījumi tiesvedības izdevumu segšanai, ko Tiesā iesniegušas juridiskas personas. Lai gan ilgu laiku Tiesai nebija pienākuma pamatot savus rīkojumus noraidīt juridiskās palīdzības pieprasījumus³⁶, ņemot vērā noturīgo praksi, ir

34 — Ilustrācijai attiecībā uz Vispārējo tiesu, skat. Vispārējās tiesas ceturrtās palātas priekšsēdētāja 2010. gada 11. janvāra rīkojumu lietā T-235/09 AJ Komisija/*Edificios Inteco*, atbilstīgi kuram, “ja pieprasījums uzskatāms par tādu, kas iesniegts *Edificios Inteco* vārdā, tas jānoraida, pamatojot ar to, ka juridiska persona [...] nevar saņemt juridisko palīdzību, jo no Reglamenta 94. panta 2. punkta izriet, ka tikai fiziskai personai, kas tās ekonomiskā stāvokļa dēļ pilnībā vai daļēji nespēj segt izdevumus, kas saistīti ar palīdzību un pārstāvību Vispārējā tiesā, ir tiesības saņemt juridisko palīdzību” (3. punkts).

35 — Vispārējās tiesas 2009. gada 22. janvāra spriedums lietā T-316/07 *Commercy/ITSB*, saukts “easyHotel” (Krājums, II-43. lpp., 16.–30. punkts).

36 — Skat. Tiesas Reglamenta 2005. gada 12. jūlija grozījumus, ar ko it īpaši ir grozīta 76. panta 3. punkta otrā daļa, kas turpmāk noteic, ka rīkojumi par bezmaksas juridiskās palīdzības pilnīgu vai daļēju atteikumu ir jāmotivē (OV L 203, 19. lpp.).

iespējams pieļāvums, ka šie atteikumi pamatoti ar to, ka prasītājs bija juridiska persona³⁷.

iv) Dalībvalstu individuālā prakse

75. Atteikums piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai Vispārējā tiesā, tāpat arī tiesās prasības gadījumā, ir pierādījums tam, ka pat Savienības tiesās ne personām piemērojamais efektivitātes princips Savienības tiesībās, ne tiesības uz tiesu nav absolūtas un tām var būt ierobežojumi. Protams, tiesāšanās izdevumi Savienības tiesās ir tie izdevumi, kuri saistīti ar palīdzību un pārstāvību tiesā, jo dažādie reglamentu nenosaka nekādu nodevu, kas salīdzināma ar to, par kuru ir runa pamata lietā, ne arī jēlkādu drošības naudu. Taču nevar izslēgt iespēju, ka juridiskai personai, kurai nav nekādu iespēju saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai Tiesā, ņemot vērā to summu apjomu, ko parasti pieprasa advokāti, ir īpaši konkurences tiesību jomā, jāatsakās no savas prasības.

76. Nepretendējot uz vispusību, es minēšu tikai dažas Savienības dalībvalstis, lai parādītu, ka nekādu galīgu secinājumu nevar izdarīt, veicot valstu prakses salīdzinošo analīzi attiecībā uz jautājumiem, kuri saistīti ar palīdzības piešķiršanu tiesāšanās izdevumu segšanai.

77. Es jau minēju Francijas gadījumu, kad tiek paredzēta iespēja, kas ir izņēmuma iespēja, piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai tikai juridiskām personām, kuru mērķis nav peļņas gūšana, kuru galvenā mītne ir Francijā un kurām nav pietiekamu resursu³⁸. Pārējās juridiskās personas nevar pretendēt uz palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, taču tās tiesāšanas izdevumus var atskaitīt no nodokļu summas. Savukārt Itālijas Republika pieņēmusi shēmu, kas līdzīga tai, kāda ir saistībā ar galveno lietu, jo Itālijā tiek pieprasīts samaksāt nodevu par tiesvedības uzsākšanu samērīgi prasības summai. Atbilstīgi formulējumam Itālijas tiesību aktos tikai “nabadzīgos pilsoņus” vajadzības gadījumā var atbrīvot no nodevas samaksas³⁹. Luksemburgas Lielhercogistē palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai saņem fiziskās personas, taču dažas tomler nevar pretendēt uz palīdzību — tas attiecas

37 — Skat. Tiesas 1980. gada 6. jūnija rīkojumu lietā 96/80 AJ *Jenkins/Kingsgate*, 1992. gada 7. maija rīkojumu apvienotajās lietās C-106/90 AJ, C-317/90 AJ un C-129/91 AJ *Emeralds Meat Limited*/Komisija; 1994. gada 4. marta rīkojumu lietā C-3/94 AJ *Iraco*/Komisija; 1996. gada 29. februāra rīkojumu apvienotajās lietās C-267/95 un C-268/95 AJ *Merck un Beecham*; 1997. gada 3. februāra rīkojumu lietā C-337/96 AJ Komisija/*Iraco*, kā arī 1999. gada 23. septembra rīkojumu lietā C-303/98 *Simap*. Cik man zināms, Tiesa izdevusi tikai vienu pamatotu rīkojumu par atteikumu sniegt juridisku palīdzību, ko iesniegusi kāda apvienība; pārsteidzoši, ka šajā rīkojumā konkrētajā gadījumā Tiesa pārbaudīja, vai prasītāja tiesām atbilst Reglamenta 76. pantā minētajiem nosacījumiem. Tādējādi Tiesa pārbaudīja vai prasītāja juridiskā persona var pierādīt savu nabadzību un vai viņas prasība ir skaidri pamatota. Tieši tāpēc, ka konkrētajā gadījumā abi nosacījumi netika izpildīti, tā noraidīja prasījumu piešķirt juridisko palīdzību (skat. Tiesas 1995. gada 26. oktobra rīkojumu lietā C-133/95 AJ *Amicale des résidents du square d'Auvergne*).

38 — Skat. 2. pantu 1991. gada 10. jūlija Likumā Nr. 91-647 par juridisko palīdzību, kas grozīts ar 2007. gada 19. februāra Likumu Nr. 2007-210 par juridiskās palīdzības nodrošināšanas reformu (2007. gada 21. februāra *JORF* [Francijas Republikas Oficiālais Vēstnesis], 3051. lpp.).

39 — *Testo unico in materia di spese di giustizia* 115/2002, 74. panta 2. punkts.

uz komersantiem, rūpniekiem, amatniekiem un brīvo profesiju pārstāvjiem attiecībā uz strīdu, kas saistīts ar viņu komercdarbību vai profesionālo darbību. Tāpat arī palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai nevar piešķirt saistībā ar strīdu, kas radies spekulatīvas darbības dēļ⁴⁰. Dānijas Republikā palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai saņem tikai fiziskas personas, izņemot īpašus izņēmuma gadījumus lietās, kurām ir principiāla nozīme vai kuras attiecas uz vispārējām interesēm; uz lietām, kuras saistītas ar rūpniecību un komerciju, principā tiesības uz juridisko palīdzību neattiecas⁴¹.

80. Otrkārt, juridisko personu, kuru mērķis ir peļņas gūšana, un juridisko personu, kuru mērķis nav peļņas gūšana, nošķiršana, lai pēdējās varētu vieglāk saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, ir samērā izplatīta dalībvalstu praksē.

78. Šie nedaudzie valstu prakses piemēri man ļauj izdarīt secinājumus, kas daļēni divās grupās.

79. Pirmkārt, šie piemēri ļauj parādīt, ka dalībvalstīm nav patiešām kopīga principa jautājumā par palīdzības piešķiršanu tiesāšanās izdevumu segšanai, ko vajadzības gadījumā varētu atspoguļot un noteikt Savienības līmenī.

40 — Par visiem palīdzības ierobežojumiem palīdzības saņemšanā tiesāšanās izdevumu segšanai fiziskām personām skat. 2. panta 2. punkta otro daļu 1995. gada 18. augusta Likumā par juridisko palīdzību (*Mémorial A* Nr. 81, 1914. lpp.).

41 — *Retsplejeloven* [Dānijas tiesvedības kodeksa] 325.–336. pants.

b) Piemērošana situācijā, kāda ir pamata lietā

81. ECT norādījumu garā, kad tai jāizsakās par to, vai ir pārkāptas ECPAK 6. panta 1. punkta prasības, mūsu Tiesa, ņemot vērā pastāvīgo judikatūru, uzskatīja, ka tad, kad tai jāizsakās par kāda noteikuma atbilstību efektivitātes principam, tai nevis abstrakti, bet saistībā ar konkrētā gadījuma īpašajiem apstākļiem šī atbilstība jāanalizē, lai pārbaudītu, vai prasības celšana nav padarīta pārāk grūta, kā arī “ņemot vērā šo noteikumu vietu tiesvedībā kopumā, tās gaitā un tās specifiku dažādajās valsts tiesu iestādēs. Šajā aspektā vajadzības gadījumā jāņem vērā tie principi, kuri ir valsts tiesiskās sistēmas pamatā, piemēram, tiesību uz aizstāvību ievērošana, tiesiskās drošības princips un pienācīga

tiesvedības norise”⁴². Lai šāds efektivitātes principa ierobežojums būtu pieļauts, mūsu Tiesa prasa saprātīgu pamatojumu⁴³. Tāpēc turpmāk jāpārbauda, vai Vācijas tiesu sniegto ZPO 116. panta 2. punkta interpretāciju var pamatot, ņemot vērā iepriekš minēto principu ievērošanu.

82. Lai gan no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka tai nav jāizsakās par valsts tiesību interpretāciju, jo šis uzdevums attiecas tikai uz iesniedzējtiesu, kurai šajā gadījumā jānosaka, vai attiecīgais tiesiskais regulējums atbilst līdzvērtības un efektivitātes prasībām, Tiesa var valsts tiesai sniegt precizējumus kā vadlīnijas izvērtējuma veikšanai⁴⁴, ko es arī tagad piedāvāju izdarīt.

83. Grūtības, ar kurām *DEB* saskārās saistībā ar iespēju vērsties tiesā, rodas no ierobežojošāku palīdzības saņemšanas nosacījumu

42 — Tiesas 1995. gada 14. decembra spriedums lietā C-312/93 *Peterbroeck* (*Recueil*, I-4599. lpp., 14. punkts) un spriedums apvienotajās lietās C-430/93 un C-431/93 *van Schijndel* un *van Veen* (*Recueil*, I-4705. lpp., 19. punkts), kā arī 2009. gada 3. septembra spriedums lietā C-2/08 *Fallimento Olimpiclub* (Krājums, I-7501. lpp., 27. punkts).

43 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Fallimento Olimpiclub* (31. punkts). Šis izteikums atgādina arī atbilstības pārbaudes būtību, ko ECT veica attiecībā uz ECPAK, jo tā uzskata, ka “iespējas vērsties tiesā vai pirmās instances tiesā ierobežošana atbilst 6. panta 1. punktam tikai tad, ja tai ir likumīgs mērķis un ir ievērota saprātīga attiecība starp pielietotajiem līdzekļiem un sasniedzamo mērķi” (skat. iepriekš minētā ECT spriedumu lietā *Kreuz* pret Poliju, 55. punkts un tajā minētā judikatūra).

44 — Tiesas 2009. gada 29. oktobra spriedums lietā C-63/08 *Pointin* (Krājums, I-10467. lpp., 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

piemērošanas attiecībā uz juridiskām personām. Mums uzdotā jautājuma mērķis ir noteikt, vai tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kā arī Savienības tiesību efektivitātes princips jāievēro vienādi stingri gan attiecībā uz juridiskām, gan fiziskām personām.

84. Vācijas tiesību sistēmā iespējas juridiskām personām vērsties tiesā nodrošināšana, pat piešķirot tām palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, ko finansē sabiedrība, iedomājama tikai tad, ja konkrētās lietas nozīme pārsniedz tikai minētās juridiskās personas saimnieciskās intereses. Katrā ziņā valsts tiesu iestādes šādi interpretē ZPO 116. panta 2. punktu, konkrētāk, jēdzienu “vispārējās intereses”.

85. Man šķiet, ka jābūt īpaši uzmanīgiem, vērtējot vispārējās intereses konkrētajā gadījumā. Daži varētu uzskatīt, ka ierobežojošās interpretācijas, kas sniegta attiecībā uz šo noteikumu valsts tiesībās, sekas ir tādas, ka ZPO 116. pantam tiek atņemta tā būtība, un tas būtu pamats sistemātiskam netiešam juridisko personu pieprasījuma sniegt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai noraidījumam.

86. Šī pēdējā piezīme mani vedina uz diviem apsvērumiem.

87. Pirmkārt, kaut arī Vācijas tiesību akti šajā jautājumā tiešām izrādās ierobežojoši, ja tie juridiskām personām prasības iesniegšanu padara grūtāku nekā fiziskām personām, tomēr jāatzīst, ka Vācijā palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai var piešķirt juridiskām personām, kas nav paredzēts citu Savienības dalībvalstu tiesību sistēmās⁴⁵.

88. Katrā gadījumā palīdzība tiesāšanās izdevumu segšanai nekad nav uzskatīta par beznosacījuma tiesībām⁴⁶. Pat tad, kad tā attiecas uz fiziskām personām, tā, protams, pakļauta ar resursiem saistītiem nosacījumiem un dažkārt — pieprasījuma pamatotībai.

89. Otrkārt, man šķiet, ka, domājot par sniegto palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai saistībā ar tiesībām, kas noteiktas Savienības tiesībās, jāveic dubulta nošķiršana, kas Vācijas tiesību aktos nav veikta, bet ko viegli var izsecināt. Patiešām, viena nošķiršana jāveic atkarībā no tā, vai runa ir par fiziskām vai juridiskām personām, pēc tam — atkarībā no tā, vai runa ir par juridisku personu, kurai ir mērķis gūt peļņu vai kurai šāda mērķa nav. Valsts judikatūra attiecībā uz ZPO 116. panta 2. punktu faktiski ir vērsta uz ļaunprātīgu prasību apkarošanu, ko eventuāli varētu celt juridiskas personas, kuru mērķis ir gūt peļņu un kuru dibināšanas vienīgais mērķis līdz ar to ir iegūt zināmu labumu no tā vien, ka ir

uzsākta tiesvedība. Šādos apstākļos pienākumu nodrošināt šādām juridiskām struktūrām efektīvu iespēju vērsties tiesā, lai pēc tam sabiedrībai būtu jāsedz ar to saistītās izmaksas, pēc manām domām, nevar pieprasīt no mūsu dalībvalstīm pat Savienības tiesību efektivitātes vārdā.

90. Šķiet, ka atbilstīgi tam, kā Vācijas tiesas interpretē ZPO 116. panta 2. punktu, tā mērķis tādā ir iespēja izslēgt no palīdzības tiesāšanās izdevumiem saņēmēju loka juridiskās personas, kuru mērķis ir peļņas gūšana un kuras ceļ prasību tiesā, lai aizsargātu tikai savas saimnieciskās un komerciālās intereses. Juridiskai personai jāsedz ar tās darbību saistītais saimnieciskais risks, tostarp arī tiesvedības risks, ko uzņemas tikai juridiskā persona pati.

91. Šajā sakarā jānorāda, ka atbilstoši Direktīvai 2003/8, kuru tomēr piemēro tikai fiziskām personām, palīdzības pieprasījumus var noraidīt, "ja pieprasījums tieši saistīts ar pieprasītāja komercdarbību vai neatkarīgu profesionālo darbību"⁴⁷. Gan starptautiskā līmenī,

45 — Skat. šo secinājumu 76. un nākamos punktus.

46 — Skat. it īpaši iepriekš minēto spriedumu lietā *Kreuz* pret Poliju (59. punkts).

47 — Skat. Direktīvas 2003/8 preambulas 17. apsvērumu un 6. panta 3. punktu. Šādu ierobežojumu, šķiet, principā pieļauj arī ECT; skat. iepriekš minēto ECT spriedumu lietā *Kreuz* pret Poliju (63. punkts).

gan Savienības līmenī šādos gadījumos tiek pieļauts, ka palīdzības saņemšana tiesāšanās izdevumu segšanai tiek noraidīta pat fiziskām personām. Šajos gadījumos jāuzņemas risks, ka privātajam tiesvedības dalībniekam tiek atņemtas tiesības vērsties tiesā, lai līdzsvarotu pretrunīgas intereses, proti, tiesvedības dalībnieku risku saistībā ar viņu lietas izskatīšanu un valsts risku nodrošināt pareizu tiesvedību, vienlaikus kontrolējot valsts izdevumus.

to mērķis galvenokārt ir vispārējo interešu aizsardzība (piemēram, patērētāju aizsardzības organizācija, vides aizsardzības organizācija u.c.) un to veidi var būt dažādi, piemēram, asociācija, fonds vai arī apvienība. Šajā gadījumā man šķiet pats par sevi saprotams, ka nosacījums attiecībā uz vispārējo interešu ievērošanu būs izpildīts, ja strīda nozīme ir lielāka nekā nozīme tikai saistībā ar šo juridisko personu locekļiem vai biedriem, un tās varētu saņemt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai un bez grūtībām iesniegt prasību sakarā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu.

92. Vācijā šī stingrā nostāja attiecībā pret juridiskām personām tomēr tiek kompensēta, pirmkārt, tādējādi, ka tad, kad sabiedrība ar ierobežotu atbildību nonāk lielās grūtības un jāuzsāk tās likvidācijas procedūra, Vācijas tiesību aktos paredzēts likvidatoram automātiski piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai⁴⁸, otrkārt, tādējādi, ka tad, ja prasībai, ko iesniedz juridiska persona, var būt smagas sociālās sekas, proti, tādas tautsaimnieciskas sekas, kas neietekmē tikai juridisko personu, kas iesniedz prasību, tad Vācijas tiesas uzskata, ka atteikšanās no prasības būs pretrunā vispārējām interesēm, un ZPO 116. panta 2. punktā minētais nosacījums tiks izpildīts.

94. Tātad Vācijas tiesību aktos nav ierobežotas juridisko personu tiesības vērsties tiesā un līdz ar to Savienības tiesību efektivitātes princips attiecībā uz šīm juridiskajām personām, bet tikai to juridisko personu tiesības, kuru mērķis ir peļņas gūšana.

93. Aplūkojot otro juridisko personu kategoriju, proti, to, kuru mērķis nav peļņas gūšana,

95. Šis konstatējums liek izdarīt divus precizējumus.

96. Pirmkārt, šo nošķiršanu attiecībā uz palīdzības piešķiršanu tiesāšanās izdevumu segšanai ECT, šķiet, jau ir netieši pieļāvuši⁴⁹. Tomēr, pakļaujot juridiskās personas, kurām

48 — ZPO 116. panta 1. punkts; starp citu, šī hipotēze neattiecas uz Savienības tiesību efektivitātes jautājumu.

49 — Skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *VP Diffusion Sarl* pret Franciju.

ir saimniecisks mērķis, ierobežojošākiem noteikumiem attiecībā uz palīdzības pieprasījumiem tiesāšanās izdevumu segšanai, tiek apgrūtināta piekļuve šai palīdzībai, kā arī vairota noraidījuma iespējas, tātad arī situācijas, kurās juridiska persona nevar efektīvi piekļūt tiesai. Tomēr var uzskatīt, ka šajos apstākļos un ņemot vērā iepriekš izklāstīto, ierobežojumi, kas noteikti Vācijas tiesību aktos, ir saprātīgi pamatoti ierobežojumi⁵⁰.

tiesāšanās izdevumu segšanai. Protams, Hartas 52. panta 3. punkts⁵² — ja Tiesai būtu jālemj, ka to var efektīvi ar saistošu spēku piemērot šajā gadījumā, — ļautu mums pārsniegt tās garantijas, ko līdz šim sniedz ECPAK un ECT judikatūra. Varētu sniegt plašu Hartas 47. panta 3. punkta interpretāciju, kas būtu jāsaprot kā tāds, kas uzliek dalībvalstīm pienākumu piešķirt juridiskām personām palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai. Tomēr man šāda interpretācija pašreizējā Savienības tiesību stāvoklī šķiet pārmērīga.

97. Patiešām, mūsu Tiesa jau ir pieļāvusi, ka rūpes par procesa pienācīgu norisi, kurām, pēc manām domām, atbilst Vācijas prasība samaksāt nodevu, kopā ar tiesību aktiem par juridisko palīdzību, tostarp arī gadījumos, kad tiesvedība uzsākta pret valsti, var būt likumīgs efektivitātes principa ierobežojums⁵¹. Valstij kā jebkuram citam atbildētājam tiesā jaspēj sevi aizsargāt no ļaunprātīgām prasībām, ņemot vērā tās izmaksas, ko sabiedrībai rada tiesas telpu izmantošana, kā arī tās aizstāvība. Pienākums valstij palīdzēt gan fiziskām, gan juridiskām personām, kuras nevar samaksāt tiesāšanās izmaksas, pārvarēt finansiālās grūtības šajā ziņā izrādītos pretējs iecerētajam mērķim.

98. Ne ECPAK, ne ECT judikatūra man neļauj apgalvot, ka pastāv beznosacījumu tiesības juridiskām personām saņemt palīdzību

99. Patiešām, Hartas preambulā izklāstīts: “Šajā Hartā, ievērojot Savienības kompetences un uzdevumus, kā arī subsidiaritātes principu, no jauna ir apstiprinātas tiesības, kuru pamatā ir dalībvalstu konstitucionālās tradīcijas un starptautiskās saistības.” Tātad, kā es jau mēģināju parādīt, no dalībvalstu prakses nav iespējams secināt, ka pastāv jebkāda dalībvalstīm kopēja konstitucionālā tradīcija. Starptautiskās prakses analīze drīzāk ļauj secināt, ka valstij nav starptautiska pienākuma piešķirt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai juridiskām personām.

50 — Atbilstīgi formulējumam, ko Tiesa izmantojusi iepriekš minētajā spriedumā lietā *Peterbroeck* (20. punkts).

51 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Peterbroeck*.

52 — Kurā noteikts: “Ciktāl Hartā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst [ECPAK] garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā minētajā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Šis noteikums neliedz Savienības tiesībās paredzēt plašāku aizsardzību.”

100. Tādas lietas izskatīšanā, kurā minētie fakti attiecināmi uz laikposmu pirms Lisabonas līguma, tātad arī pirms Hartas stāšanās spēkā, tik plašas 47. panta 3. punkta interpretācijas pieņemšana, man šķiet, ir pretrunā lojālās sadarbības garam, kuram jābūt gan Savienības, gan tās dalībvalstu principam.

tiesības izmantotu tās tiesību struktūras, kas uzsāktu tiesvedību tikai saimniecisku mērķu sasniegšanai.

101. Ja Savienības tiesību efektivitātes princips tiek interpretēts tādējādi, ka tas paredz dalībvalstīm tādas pienākumus kā pamata lietā, proti, visās prasībās, kas celtas pret valsti sakarā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu, piešķirt juridiskām personām sistemātisku palīdzību, netiek ievērots, ka palīdzība tiesāšanās izdevumu segšanai nav beznosacījuma palīdzība. Turklāt, ja šāda pieeja būtu jāpieņem, būtu liels risks, ka Savienības

102. Otrkārt, atšķirīgu attieksmi pret juridiskām personām (kuru mērķis ir peļņas gūšana) un fiziskām personām Vācijas tiesību sistēmā attiecībā uz palīdzības piešķiršanu tiesāšanās izdevumu segšanai ļoti lielā mērā mazina Vācijas valdības tiesas sēdē izdarītais pieļāvums, ka Savienības tiesību efektivitātes aizsardzība un tātad to tiesību aizsardzība, kuras sniedz Savienības tiesības, var veidot “vispārējās intereses”, kuras aizsargāt ir ļoti svarīgi, piešķirot juridiskai personai, kas to lūdz, palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai. Šādos apstākļos man šķiet, ka jautājums, kas mums ir uzdots, galu galā vairāk attiecas uz Vācijas tiesu kompetenci interpretācijā, jo šo tiesu rīcībā tagad ir visi fakti, lai pieņemtu tādu ZPO 116. panta 2. punkta interpretāciju, kura atbilst Savienības tiesībām.

VI — Secinājumi

103. Ņemot vērā iepriekš teikto, es ierosinu uz *Kammergericht Berlin* uzdoto jautājumu atbildēt šādi:

“Ņemot vērā, ka pašlaik Eiropas tiesībās nav neviena vispārēja principa, kas no dalībvalstīm pieprasītu palīdzības sniegšanu juridiskām personām ar tādiem pašiem nosacījumiem, kā piešķirot šādu palīdzību fiziskām personām, valsts tiesiskā regulējuma, atbilstīgi kuram prasības sakarā ar valsts atbildību par Savienības tiesību pārkāpumu celšanas priekšnoteikums ir nodevas samaksa un kurā noteikts, ka palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai, kuras mērķis it īpaši ir atbrīvot prasītāju no nodevas samaksas, nevar piešķirt juridiskai personai, kura nespēj samaksāt šo nodevu, bet neatbilst minētajā regulējumā noteiktajiem ierobežojošajiem nosacījumiem, atbilstība Savienības tiesībām jāpārbauda, ņemot vērā šā regulējuma nozīmi tiesvedībā kopumā.

Tādējādi valsts tiesai jāpārbauda, vai pieprasītā nodevas summa ir atbilstoša, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, it īpaši nodomātās prasības *fumus boni juris* un piemērotu tiesas pakalpojumu izmaksu sadali starp valsti un šo pakalpojumu izmantotāju, kurā pienācīgi ņemta vērā pakalpojuma izmantotāja situācija, tostarp to zaudējumu izcelsme, kurus, kā viņš apgalvo, viņš ir cietis.

Turklāt, piemērojot atbilstošas interpretācijas principu, valsts tiesa var ņemt vērā to, ka Vācijas valdība pieļauj, ka Savienības tiesību efektivitātes aizsardzība un tātad to tiesību aizsardzība, kas personai no tām izriet, var būt viena no “vispārējām interesēm”, kas jāņem vērā, lemjot par juridiskas personas pieprasījumu sniegt palīdzību tiesāšanās izdevumu segšanai.”